

Vicenç Fisas

Unilateralisme i majories àmplies al món

ara.cat, 4 de novembre de 2019.

Hi ha dues qüestions bàsiques en l'actual procés polític de Catalunya que sorprenen pel seu contrast amb les experiències que hi hagut al món. Em refereixo a la unilateralitat i al concepte de majories. En aquesta reflexió deixo de banda els casos de les repúbliques que van obtenir la independència al desintegrar-se l'URSS i de forma pactada, i tres de les repúbliques de l'antiga Iugoslàvia (Eslovènia, Bòsnia i Croàcia) que van patir guerres al fer-se independents.

En el darrer mig segle hi ha hagut diversos referèndums en països que tenien algunes regions que volien independitzar-se. Deixo de banda també els casos del Quebec i Escòcia, miralls de l'independentisme català, on les votacions de moment han donat resultat negatiu i on la població està molt polaritzada, cosa que sempre és motiu de conflictes i incerteses. Alerta, doncs, a intentar copiar aquests models. Per tant, em centraré primer a observar els casos més importants des dels anys seixanta –mig segle de moviments secessionistes d'arreu del món–, que afecten 10 països europeus, 10 d'africans, 10 d'asiàtics i 2 de l'Orient Mitjà, que fan un total de 46 casos de vindicacions secessionistes –perquè en alguns països s'ha reclamat més d'una vegada–. És, per tant, un fenomen gairebé universal.

Una primera constatació és que en el 82% d'aquests 46 casos s'han donat conflictes armats, una dada que hauria de fer pensar i que aconsella molta prudència en el moment de plantejar les coses. En aquestes cinc dècades d'història d'intents i desitjos de secessió, el resultat final també és significatiu: el 54% no han aconseguit res o estan pitjor, una tercera part han aconseguit una autonomia que abans no tenien, el 4% són semiindependents (Kosovo i Somalilàndia, que no han estat acceptats per les Nacions Unides) i només quatre casos –el 8%– han aconseguit la independència, però sempre després d'un acord de pau per finalitzar la guerra i fer un referèndum pactat (Eritrea, Timor Oriental i el Sudan del Sud) i, en el cas de Montenegro, després d'arribar a un acord de separació amb Sèrbia, amb referèndum inclòs. Dit d'una altra manera, no hi ha ni un sol exemple al món en què s'hagi aconseguit la independència de forma unilateral i, al mateix temps, s'hagi obtingut el reconeixement de les instàncies internacionals. Dit això, el que em pregunto és: per què a Catalunya hi ha tanta gent que pensa que serem l'excepció a una norma universal?

La segona qüestió que voldria plantejar és la del concepte de majories suficients per fer realitat una independència. Dels 46 casos esmentats, en 17 s'han celebrat referèndums (segueixo deixant de banda el Quebec i Escòcia), 6 dels quals pactats i reconeguts i 11 d'unilaterals i no reconeguts. D'aquests 6 pactats, quatre són els que abans he dit que han esdevinguts independents i dos han aconseguit un estatus d'autogovern autònom (Irlanda del Nord i Mindanao, a les Filipines). En canvi, dels 11 referèndums restants que s'han fet de manera unilateral cap ha aconseguit l'objectiu que es proposava, i en alguns casos s'ha quedat en una situació conflictiva de baixa intensitat però sense cap tipus de reconeixement internacional. Val a dir que d'aquests 11, 7 tenen a veure amb regions pro-russes: Abkhàzia i Ossètia del Sud, a Geòrgia; els dos referèndums de Transnístria –Moldàvia–; el del Tatarstan, i els de les dues regions de l'est d'Ucraïna. Més que independència, la majoria volen formar part de l'espai rus.

En els 17 referèndums a què feia referència en el paràgraf anterior, independentment de quina hagi estat la seva sort i les circumstàncies (14 han tingut conflictes armats, un fet que mai hem d'oblidar), vull posar de manifest que de mitjana hi ha participat el 82,4% de l'electorat, una taxa molt alta, i el 90% dels vots han estat afirmatius a favor de la independència, la qual cosa significa que el 73% del cens electoral ha manifestat que hi està d'acord. Als països bàltics, sempre referents, la participació va ser del 85% i va votar *sí* el 68% del cens. Això sí que són majories àmplies. Quan a Catalunya encara es manté la tesi del 50/50 –és a dir, que si la meitat de la gent va a votar i la meitat que vota diu que sí, la cosa ha d'anar a missa encara que signifiqui tan sols la quarta part del cens electoral–, hauríem de mirar el que ha passat en altres llocs. Cito les dades anteriors, que inclouen regions on s'ha aprovat el sí fins i tot amb més del 90% del cens, per mostrar que hi ha molts exemples on s'ha assolit una àmplia majoria, el que en diem la majoria suficient per fer grans canvis, que sempre hem insistit que ha de ser d'almenys els dos terços de la població i, si és possible, del cens. Quan vota la majoria de la gent, no només la d'una banda, i els vots en un sentit o en l'altre arriben a superar el 70% del cens, aleshores es pot dir clarament que hi ha una voluntat popular i un mandat, no com passa ara a Catalunya, que està massa dividida.

Vistes les dades empíriques de la realitat internacional del darrer mig segle, crec que ens hauríem de preguntar si el camí unilateral que es va iniciar el 2012 ens portarà a algun lloc i no ens situarà en una posició d'empitjorament i feblesa, malgrat l'esperit èpic. Si la realitat mostra que aquest tipus de coses s'han de fer amb pragmatisme, consensos compartits, pactes i majories molt més grans, la conclusió és que s'hauria de perdre la por a admetre l'error, i que s'hauria d'iniciar un camí molt més pacient, seductor i inclusiu. Els anys diran, si es fa així, quan serà el moment per plantejar les coses de manera pactada, que és l'únic camí que s'admet a escala internacional, atès que no s'admeten les unilateralitats. Mentrestant, no posem més llenya al foc, perquè em temo que l'incendi ja fa temps que ha començat, i en comptes de guanyar en sobirania potser acabarem perdent fins i tot el que ja tenim.